

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ В СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

MODEL OF FORMATION OF STUDENTS-AGRARIANS READINESS FOR FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATION

На сьогодні аграрний сектор країни розвивається дуже стрімко – з'являються нові партнери, нові технології та нові виклики для аграрної освіти в цілому. На сьогодні випускник аграрного вишу повинен мати високий рівень знань не тільки з дисциплін професійної підготовки, але й з циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки, зокрема бути готовим до іншомовного професійно орієнтованого спілкування з колегами з інших країн. З огляду на це, іншомовна підготовка в аграрних вишах потребує нових шляхів удосконалення іншомовної професійно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців. Мета статті полягає в обґрунтуванні моделі формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування в студентів-аграріїв. Запропонована структурно-функціональна модель формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування була вперше впроваджена в освітній процес Дніпровського державного аграрно-економічного університету при викладанні курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Вона передбачає: 1) активну участь студента в процесі оволодіння іноземною мовою; 2) можливість прикладного використання знань у реальних умовах; 3) презентацію концепцій і знань у найрізноманітніших формах; 4) підхід до навчання як до колективної, а не індивідуальної діяльності; 5) акцент на процес навчання, а не на запам'ятовування інформації. Описана в роботі структурно-функціональна модель формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування в студентів постає як єдність таких блоків: мотиваційно-цільового, теоретико-методологічного, змістовно-технологічного і результативно-оцінювального. Усі вони знаходяться в тісному взаємозв'язку й повинні забезпечити високий рівень володіння іноземною мовою. Впроваджена в освітній процес структурно-функціональна модель є спробою подолати розбіжності між сучасними вимогами до підготовки фахівців-аграріїв і реальним станом системи аграрної вищої освіти.

Ключові слова: готовність, іншомовне професійно орієнтоване спілкування, професійна підготовка, фахівець-аграріїв.

Today, the country's agricultural sector is developing very rapidly, with new partners, new technologies and new challenges for agricultural education in general. Today, a graduate of an agricultural university should have a high level of knowledge not only in professional training disciplines, but also in the cycle of humanitarian and socio-economic training disciplines, in particular, be prepared for foreign language professional communication with colleagues from other countries. In view of this, foreign language training in agricultural universities requires new ways to improve the foreign language vocationally oriented training of future specialists. The purpose of the article is to substantiate the model of forming agricultural students readiness for foreign language professionally oriented communication. The proposed structural and functional model of forming readiness for foreign language professionally oriented communication was first introduced into the educational process of Dnipro State Agrarian and Economic University when teaching the course "Foreign Language (for professional purposes)". It involves: 1) active participation of the student in the process of mastering a foreign language; 2) the possibility of applying knowledge in real life; 3) presentation of concepts and knowledge in a variety of forms; 4) an approach to learning as a collective rather than individual activity; 5) an emphasis on the learning process rather than memorization of information. The structural-functional model of forming students' readiness for foreign language professionally oriented communication described in this paper appears as a unity of the following blocks: motivational and goal, theoretical and methodological, content and technological, and performance and evaluation. All of them are closely interrelated and should ensure a high level of foreign language proficiency. The structural-functional model implemented in the educational process is an attempt to bridge the gap between modern requirements for the training of agricultural specialists and the real state of the agricultural higher education system.

Key words: readiness, foreign language professionally oriented communication, professional training, agricultural specialist.

УДК 378-057.8:811.112.2:63
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.22>

Піддубцева О.І.,

докт. філософії з галузі знань 01 Освіта/
Педагогіка, доцент,
ст. викладач кафедри філології
Дніпровського державного аграрно-
економічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний агропромисловий сектор країни має тісні взаємозв'язки з аграрними підприємствами країн Європи, тому роботодавці висувають підвищені вимоги до рівня професійної підготовки фахівців-аграріїв. На сьогодні випускник аграрного вишу повинен мати високий рівень знань не тільки з дисциплін професійної підготовки, але й з циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки. Знання з цих дисциплін стануть у нагоді під час вирішення складних питань, які повсякденно вирішуються як в українському,

так і в іншомовному професійному середовищі. З огляду на це, іншомовна підготовка в аграрних вишах потребує нових шляхів удосконалення іншомовної професійно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вітчизняні й зарубіжні науковці зробили вагомий внесок у пошук нових шляхів удосконалення професійної та іншомовної підготовки фахівців різних спеціальностей, із-поміж яких – С. М. Аме-ліна, М. Атуотер, Дж. Бенкс, Н. П. Волкова, О. І. Гура, Г. І. Зеленін, Н. С. Івасів, С. П. Кожушко,

З. М. Корнева, П. Г. Лузан, Д. Марш, Д. О. Мельничук, Т. О. Пахомова, Н. А. Сура, О. Б. Тарнопольський, Т. Хайленд, Дж. Хармер, В. Хутмахер, Б. Хуфайзен, С. І. Шандрук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наявні на сьогодні розроблені моделі навчання іншомовному професійно орієнтованому спілкуванню для фахівців-аграріїв (З. І. Дзюбата, Ю. О. Ніколаєнко, О. С. Резунова, О. В. Шмирова, К. Г. Якушко та ін.) лише частково вирішують проблему відповідності сучасних вимог суспільства до рівня володіння іноземною мовою фахівцями аграрного сектору реальному стану практичної підготовки фахівців.

Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми та недостатній рівень її вивчення, **мета статті** полягає в обґрунтуванні моделі формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування в студентів-аграріїв. Для цього ми використовували комплекс теоретичних методів дослідження для аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння та систематизації теоретичних даних.

Виклад основного матеріалу. Термін модель має широке значення, оскільки його використовують як для номінування змісту освіти, так і для характеристики навчальної діяльності загалом. Науковці розуміють модель як матеріально реалізовану систему, що відображає або відтворює об'єкт дослідження, а отже, здатна змінити його так, що її вивчення дасть змогу нам отримати нову інформацію про об'єкт. Ми дотримуємося думки, що модель – це не лише відображення деякого стану педагогічної реальності, а й форми передбаченої діяльності, репрезентації майбутньої практики й засвоєних форм діяльності. Кожна модель має функцію прогнозування, планування, цілеутворення майбутньої діяльності викладача на заняттях. Вона надає змогу наочно подати освітній процес, спрямований на досягнення запланованого результату.

У роботі ми розглядаємо структурно-функціональну модель формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування як цілісну структурно організовану систему іншомовної підготовки фахівців аграрного профілю, що складається із сукупності взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів. Запропонована структурно-функціональна модель передбачає: 1) активну участь студента в процесі оволодіння іноземною мовою; 2) можливість прикладного використання знань у реальних умовах; 3) презентацію концепцій і знань у найрізноманітніших формах; 4) підхід до навчання як до колективної, а не індивідуальної діяльності; 5) акцент на процес навчання, а не на запам'ятовування інформації.

Для побудови власної структурно-функціональної моделі формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування ми брали

до уваги результати аналізу наукових розробок, присвячених досвіду підготовки студентів різних аграрних спеціальностей в українських закладах вищої освіти, і власний досвід викладання іноземної мови для студентів-аграріїв Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Структурно-функціональна модель формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування в студентів постає як єдність таких блоків: мотиваційно-цільового, теоретико-методологічного, змістовно-технологічного і результативно-оцінювального. Усі вони знаходяться в тісному взаємозв'язку й повинні забезпечити високий рівень володіння іноземною мовою для задоволення своїх професійних потреб під час іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Розглянемо зміст кожного блоку докладніше.

Мотиваційно-цільовий блок є фундаментом, на якому будується методика, що забезпечує зближення процесу навчання студентів з їх майбутньою професійною діяльністю, тобто моделювання цієї діяльності в навчальному процесі. Під час наповнення цільового блоку ми брали до уваги стандарт для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що регламентує процес підготовки студентів за цим фахом і передбачає підготовку висококваліфікованих фахівців зі сформованим комплексом знань, умінь і навичок для застосування в професійній діяльності, в тому числі й у іншомовному фаховому середовищі. Теоретико-методологічний блок відображає методологічне підґрунтя процесу формування готовності студентів-аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування і базується на таких методологічних підходах: професійно орієнтований, компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований та інтегрований підходи. На основі виділених підходів можна виокремити провідні принципи організації навчального процесу для формування готовності майбутніх аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Під час дослідження ми залучили загальнодидактичні й спеціальні принципи навчання.

Крім того, теоретико-методологічний блок містить організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективності формування готовності у студентів-аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування, а саме: забезпечення поступового формування стійкої внутрішньої мотивації щодо вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням; спрямування іншомовної підготовки майбутніх фахівців-аграріїв на поетапне накопичення професійного досвіду в іншомовному професійно орієнтованому спілкуванні; створення активного освітньо-комунікативного середовища з урахуванням особливостей іншомовного професійно орієнтованого спілкування майбутніх аграріїв. За таких умов викладач і студент працюють як партнери,

спільно організують пошук, діяльність, аналізують і виправляють помилки, що забезпечує співпрацю, рівність і активність обох сторін.

Розробка змістовно-технологічного блоку відбувається також з урахуванням освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутнього аграрія, вимог державного освітнього стандарту й програми навчальної дисципліни. Такий блок можна реалізувати через зміст навчальної дисципліни, методи, форми й засоби навчання.

Зміст іншомовної підготовки має бути орієнтованим не лише на озброєння студентів глибокими знаннями, але й на формування в них ставлення до знань, здатності відшукувати особистісні смисли. Тому Н. П. Волкова та О. Б. Тарнопольський наголошують, що «під час добору навчального матеріалу важливо враховувати ідеї особистісно орієнтованого підходу, що орієнтує студента на усвідомлення особистісних цінностей, розвиток особистісного досвіду студента, в якому, поряд з досвідом оволодіння й реалізації знань, способів діяльності, наявний досвід пошуку сенсу, вибору, рефлексії, відповідальності, вольової регуляції як основи глибокої осмисленості активної професійної позиції майбутнього фахівця, власної причетності й особистої відповідальності» [1, с. 48].

Ми погоджуємося з думкою Н. П. Волкової та О. Б. Тарнопольського, які підкреслюють, що «істотним критерієм у доборі змісту професійної підготовки студентів має бути те, що за результатами його опанування майбутній фахівець зможе виробити власний погляд на майбутню професію як на об'єкт моделювання, що потребує творчого підходу, необхідність неперервної професійної освіти» [1, с. 48]. Отриманий обсяг знань повинен бути достатнім для того, щоб майбутні аграрії мали змогу самостійно практично реалізовувати їх у професійній діяльності, знаходити рішення у вирішенні певних професійних завдань, опановувати нові знання і збагачувати свій професійний досвід.

Для досягнення поставленої мети зміст навчання повинен охоплювати сфери спілкування майбутнього аграрія (побутову, соціальну, професійну), теми («Аграрна освіта», «Сільське господарство України та інших країн», «Фермерське господарство», «Овочівництво», «Садівництво», «Техніка та обладнання», «Тваринництво»), а також типові ситуації усного й письмового іншомовного професійно орієнтованого спілкування [3, с. 100].

У процесі навчання доцільно гармонійно поєднувати аудиторні, позааудиторні й дистанційні форми навчання. Практичне заняття з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» є провідною формою організації вивчення іноземних мов у закладі вищої освіти, де здійснюється контроль з боку викладача, а також взаємоконтроль і самоконтроль.

Для досягнення ефективності практичного заняття слід формувати мету заняття в такий спосіб, щоб вона була зрозуміла передусім здобувачам освіти, а не лише викладачу. Практичні заняття повинні бути організовані таким чином, щоб здобувачі вищої освіти постійно відчували зростання складності завдань, які вони виконують, отримували позитивні емоції від переживання власного успіху в навчанні, були зайнятими напруженою творчою роботою, пошуком правильних і точних рішень. Проте не слід забувати, що система завдань для практичного заняття повинна бути спланована з розрахунком, щоб у відведений час вони могли бути виконані якісно більшістю студентів.

На сьогодні в аграрних закладах вищої освіти існує тенденція до скорочення аудиторних годин на практичні заняття з дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» і збільшення годин на самостійну роботу студентів. Як зазначено в положенні Дніпровського державного аграрно-економічного університету «Про організацію самостійної роботи», самостійна робота студентів – це «форма організації освітнього процесу, під час якої заплановані завдання виконують в позааудиторний час під методичним керівництвом науково-педагогічних працівників, але у вільний від обов'язкових навчальних занять час» [4, с. 6]. Слід зазначити, що самостійна робота відіграє ключову роль в іншомовній підготовці студентів та передбачає пошук потрібної інформації, виконання різноманітних завдань індивідуальної чи групової пізнавальної діяльності (проекти, презентації, вирішення проблемних навчальних ситуацій), поглиблення знань у граматиці, синтаксисі й лексиці іноземної мови.

В умовах скорочення аудиторного навантаження дистанційна форма навчання є важливою частиною навчання під час вивчення студентами курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Дистанційна форма навчання не є можливою без активного процесу діджиталізації. Так, С. М. Gisbert та L. Johnson стверджують, що «завдяки мережі Інтернет, навчальним платформам процес навчання стає можливим у будь-який час і в будь-якому місці» [7, с. 2]. У нашому дослідженні дистанційна форма навчання націлена на повторення і закріплення навчального матеріалу, що вивчався на практичному занятті в аудиторії, та формування навичок і вмінь у таких видах мовленнєвої діяльності як письмо й читання. Дистанційна форма навчання реалізується завдяки різним платформам навчання.

Кожна онлайн-платформа має неабиякий педагогічний потенціал у викладанні іноземних мов. На думку S. Meza-Fernandez та A. Sepulveda-Sariego, використання різноманітних онлайн-платформ, зокрема платформи Moodle, дозволяє здобувачам вищої освіти самостійно обирати певну стратегію

для виконання завдань [8, с. 2]. Крім того, цілодобова доступність платформи дає змогу викладачам і здобувачам вищої освіти обмінюватися особистими повідомлення та мати постійний доступ до навчального матеріалу (пояснення граматичного матеріалу, фахові словники, відеоматеріал тощо).

Інша платформа, що використовуються під час викладання курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» – це Classroom. Вона інтегрована з Google Docs, Drive і Gmail. За допомогою цієї платформи викладач може організувати комунікацію зі студентами, швидко готувати й проводити заняття. Педагог може відстежувати процес виконання завдань. На цій платформі студенти мають змогу переглядати завдання і матеріал у папках Google Drive, а також спілкуватися з одногрупниками і викладачем. Ми погоджуємося з Л. А. Семак, яка стверджує, що «використання на заняттях інтерактивних технологій дає змогу кожному студенту максимально самостійно оволодіти знаннями і вміннями, формувати і розвивати професійно значущі компетенції і компетентності під час навчальної та науково-дослідницької діяльності» [5, с. 52]. Крім того, група дослідників М. Bond, V. I. Marín, С. Dolch та ін. стверджують, що для майбутньої професійної діяльності стає дуже важливим формування навичок роботи з інформаційно-комунікативними технологіями [6, с. 2].

Група науковців (І. О. Мазайкіна, В. В. Мікаєлян, А. Л. Кондратюк) наголошує, що дистанційна форма навчання має низку переваг: 1) забезпечує швидкість отримання знань зі світових інформаційних ресурсів; 2) дає можливість вивчати мови під час освітнього процесу або з відривом на незначний період (мобільність, гнучкість, індивідуальність); 3) максимальна наближеність до учасників (незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу) [2, с. 224]. Також Т. Пахомова, П. Васільєва, О. Піддубцева, О. Резунова та Ю. Сердюченко наголошують, що «завдяки вдаль побудові дистанційного навчання, у здобувача освіти розширюється перелік освітніх джерел, оскільки вони можуть отримати навчальних матеріал як під час заняття, так і в позааудиторних час на вебресурсах та освітніх платформах, що рекомендовані викладачем» [9, с. 192].

Важливу роль під час формування готовності студентів-аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого навчання відіграють педагогічні технології (кооперативне навчання, технологія навчання «Case-study» і технологія «Мовний портфель»). Кожна педагогічна технологія має власний арсенал методів, використання яких дає змогу сформувати в студентів готовність до іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Під час аудиторного, самостійного й дистанційного навчання викладач використовує метод «Мозаїка» і метод «Case-study». Зазначені методи навчання

дозволяють змоделювати майбутню професійну діяльність аграрія.

До засобів формування готовності студентів до іншомовного професійно орієнтованого спілкування належать навчальний посібник, методичні рекомендації до проведення практичних занять з дисципліни «Іноземна (німецька) мова (за професійним спрямуванням)», методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів, аудіо-, відео- та друковані матеріали з різних німецькомовних сайтів (Deutsche Welle, Der Spiegel, Die Zeit, Süddeutsche Zeitung, Die Welt), електронні фахові видання (Agrarheute, Hofheld, Technikbörse, Gemüse, Agrajo), допоміжний граматичний матеріал (derdiedaf.com, Lingolia Deutsch, словники, довідники), комп'ютерні програми. На сьогодні ефективність використання комп'ютерних програм на заняття з іноземної мови багаторазово доведено. Комп'ютерні програми обираються викладачем з огляду на мету заняття, із-поміж яких слід виокремити такі – «Rosetta Stone», «Deutsch Gold 2000», «Der Die Das» тощо [10, с. 985].

Отже, використання вищезазначених методів, форм і засобів навчання забезпечує якісний і ефективний процес підготовки майбутніх аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Вони дають змогу студентам подолати мовний бар'єр, сформувані стратегію ведення бесіди, удосконалити вміння висловити власну думку, дискутувати й аргументувати свою позицію.

Результативно-оцінювальний блок структурно-функціональної моделі містить критерії (мотиваційно-професійний, змістовно-когнітивний і комунікативно-діяльнісний), відповідні показники й рівні готовності зазначених фахівців до спілкування іноземною мовою на професійні теми (високий, достатній, задовільний, низький). Результатом запропонованої структурно-функціональної моделі є готовність майбутніх аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування на матеріалі вивчення німецької мови.

Реалізація структурно-функціональної моделі формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування дає змогу сформувати в студентів стійкий інтерес і позитивну установку на професійну комунікацію, удосконалити мовну й мовленнєву компетентності, а також стимулювати особистість до самовдосконалення. Така модель є цілісною, динамічною і відкритою системою, що об'єднує мотиваційно-цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний і результативно-оцінювальний блоки, що чітко відображають означений процес від поставленої мети до кінцевого результату.

Висновки. Отже, запропонована структурно-функціональна модель формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування є спробою подолати розбіжності між

сучасними вимогами до підготовки фахівців-аграріїв і реальним станом системи аграрної вищої освіти. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці запропонованої моделі формування готовності до іншомовного професійно орієнтованого спілкування в студентів-аграріїв.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волкова Н. П., Тарнопольський О. Б. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах : монографія. Дніпропетровськ, 2013. 228 с.
2. Мазайкіна І. О., Мікаєлян В. В., Кондратюк А. Л. Групові форми комунікації у системі дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО. *Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts* : monograph. Katowice : School of Technology, 2019. С. 222–229.
3. Піддубцева О. І. Формування готовності майбутніх фахівців-аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування : дис. ... д-ра філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіки : 015. Запоріжжя, 2021. 293 с.
4. Положення про самостійну роботу студентів Дніпровського державного аграрно-економічного університету : затв. наказом ректора ДДАЕУ № 3002 від 01.11.2019 р. 14 с.
5. Семак Л. А. Педагогічні передумови формування мовленнєвої компетентності здобувачів вищої освіти. *Гуманітарний корпус* : збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. Випуск 32. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. С. 51–53. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/29510/1/Hum-Korpus32.pdf#page=51>
6. Bond, M., Marín, V.I., Dolch, C. et al. Digital transformation in German higher education: student and teacher perceptions and usage of digital media. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2018. v. 15, 48 <https://doi.org/10.1186/s41239-018-0130-1>
7. Gisbert C. M., Johnson, L. Education and technology: new learning environments from a transformative perspective. *RUSC. Universities and Knowledge Society Journal*, 2015. 12 (2). P. 1–13. <http://dx.doi.org/10.7238/rusc.v12i2.2570>
8. Meza-Fernandez S., Sepulveda-Sariego A. Representational model on Moodle's activity: learning styles and navigation strategies. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2017. v. 14. <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0052-3>
9. Pakhomova T., Vasilieva, P., Piddubtseva, O., Rezunova, O., & Serdiuchenko, Y. (2022). Education in Universities in the Context of Distance Education. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22 (6). <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i6.5241>
10. Pakhomova T. O., Drach A. S., Vasilieva P. A., Serdiuchenko Y. O., Piddubtseva O. I. The use of educational computer programs in the training of foreign language teachers for speech activity. *Revista Entre-Línguas*. Araraquara, 2021. v. 7, n. esp. 4. P. 984–997. <https://doi.org/10.29051/el.v7iesp.4.15664>